

## II. EDITORIAL

# GENERATED OR DEGENERATED BY ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Lect. univ. dr. **Ioana Veronica VARGA**<sup>1</sup>

Într-o societate juridică frământată de probleme administrative și dificultăți în identificarea mecanismelor aplicării regulii de drept, inteligența artificială și rolul pe care aceasta îl poate avea în acest domeniu pare a fi o realitate îndepărtată. Cu toate acestea, astfel cum recent s-a susținut în cadrul Congresului FBE<sup>2</sup> organizat la Gdansk<sup>3</sup>, este o realitate emergentă nu numai pentru avocați, dar și pentru celelalte profesii juridice.

Titlul expunerii, astfel cum a fost ales, sugerează starea actuală a modalității în care juriștii privesc inteligența artificială. Pentru juristul român care asistă la debutul eșecului digitalizării justiției – aspectele materiale ale lipsei fondurilor fiind una dintre cauze -, discuțiile cu privire la inteligența artificială sunt, ca să ne exprimăm atât juridic, cât și plastic, elemente voluptorii. Schimbarea de percepție și instrumentele utilizate în activitatea juridică reprezintă provocări emergente, fie că dorim sau nu. Câtă vreme celelalte sfere ale vieții sociale sunt în manieră determinată influențate de „galopul” inteligenței artificiale, domeniul juridic nu poate să rămână încremenit în timp.

Observăm, pe măsură ce lucrurile evoluează cu o rapiditate năucitoare, că în privința inteligenței artificiale generate sau a generării inteligenței artificiale prin mijloace aflate la dispoziția noastră, chiar și în sfera juridică *tertium non datur*.

Tocmai de aceea, apreciem că discursul trebuie dus mai departe, chiar dacă nu trecem pe un plan secund nevoile stringente și actuale, poate mai palpabile, ale justiției din România. Aceasta cu atât mai mult cu cât Uniunea Europeană a pus deja bazele promovării unui set de reglementări pentru utilizarea inteligenței artificiale și se preocupă de provocările pe care acest mecanism le-ar putea genera.

Site-ul Parlamentului European oferă câteva detalii cu privire la proiectul întocmirii primei reglementări complexe în domeniul inteligenței artificiale, respectiv „AI Act”, ca parte a strategiei digitale pe care o desfășoară<sup>4</sup>.

Structura de lucru a pornit de la riscurile pe care mecanismele utilizării inteligenței artificiale le poate ridica, fiind pentru prima dată pusă în discuție în aprilie 2021 de către Comisia Europeană. În acest context s-a creat un grup de lucru format din reprezentanți ai Comisiei Europene, ai Parlamentului European și ai Consiliului Europei, fiind vorba despre un act final al negocierilor dintre cele trei instituții, Comisia acționând ca mediator.

Definiția oferită de actul unional, subliniază că un „sistem de inteligență artificială” (sistem AI) reprezintă un sistem conceput să opereze cu un anumit nivel de autonomie și

---

<sup>1</sup> Lector universitar în cadrul Facultății de Drept a Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca și avocat în Baroul Cluj.

<sup>2</sup> Fédération des Barreaux d'Europe.

<sup>3</sup> <https://www.fbe.org/congress-of-gdansk-2023/>.

<sup>4</sup> [https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/society/20230601STO93804/eu-ai-act-first-regulation-on-artificial-intelligence?at\\_campaign=20226](https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/society/20230601STO93804/eu-ai-act-first-regulation-on-artificial-intelligence?at_campaign=20226).

care, pe baza datelor și intrărilor furnizate de mașină și/sau de om, determină modul în care reușește să atingă un set dat de obiective definite de om folosind abordări bazate pe învățarea mașinilor și/sau pe logică și cunoștințe și produce rezultate generate de sistem, cum ar fi conținut (sisteme AI generative), predicții, recomandări sau decizii, influențând mediile cu care interacționează sistemul AI<sup>1</sup>.

Dincolo de stufoasa reglementare necesară, desigur – a sistemelor AI și a premiselor funcționării acestora, rămân problemele practice pe care utilizarea pe scară largă le va ridica: respectarea datelor personale, confidențialitatea, drepturile de proprietate intelectuală, securitatea informației și corectitudinea acesteia. Cel mai important aspect rămâne cel al rolului participanților la actul de justiție și a instanței de a soluționa cauzele cu care a fost investită, implicit a celor în materie penală.

Sistemele de inteligență artificială care ar putea afecta negativ siguranța sau drepturile fundamentale ale cetățenilor sunt considerate de risc ridicat. Printre acestea se regăsesc și cele apte a oferi suport în aria punerii în aplicare a legii și, respectiv a asistenței în interpretarea și aplicarea acesteia.

Două sunt, așadar, palierele care vor pune sistemul juridic la încercare, bariere care vor suferi, urmare a dezvoltării sistemelor de inteligență artificială, schimbări esențiale vizând chiar baza funcționării lor.

Pe de o parte, se discută din ce în ce mai mult despre diminuarea drastică a rolului avocatului în viața juridică, multe dintre funcțiile acestei profesii – cu excepția, poate, a unei consilieri de bază a clientului și a reprezentării în fața instanțelor și autorităților, ori pentru negocieri – urmând a fi preluate de către sistemele de inteligență artificială. Predicțiile, însă, par prea sumbre dacă luăm în considerare complexitatea funcțiilor pe care profesia de avocat le exercită în viața juridică, privită *lato sensu*. Cu o redimensionare sau o modificare a paradigmei de exercitare a avocaturii putem fi de acord. Nu putem fi, însă, de acord cu susținerile potrivit cărora profesia va fi una „pe cale de dispariție”. În esență, dacă pornim de la definiția și ceea ce reprezintă inteligența artificială, nu putem decât să ajungem la eliminarea temerilor cele mai sumbre, dat fiind că esența unei analize corecte, ramificate și utile se regăsește întotdeauna în datele care au fost furnizate sistemului de inteligență artificială și a modalității în care acestea sunt expuse. Iată că rolul avocatului în determinarea strategiei – nu numai procesuale, ci și extraprocusuale – se menține, „robotul” neputând, cel puțin acest moment, înlocui percepția situației juridice sau aspectele senzoriale importante.

Pe de altă parte, este important să analizăm și rolul pe care îl va juca inteligența artificială în activitatea de aplicare și interpretare a legii realizată de către judecător, în principal. La acest moment, desigur, nu există o implicare activă a sistemelor de inteligență artificială în procesul jurisprudențial, iar prevederile constituționale nici măcar nu ar permite o atare aplicare. Cu toate acestea, nu putem să nu observăm utilitatea în oferirea suportului necesar pentru activitatea judecătorească. Dincolo de aceasta, inteligența artificială ar putea duce la diminuarea termenelor necesare soluționării cauzelor, ca de altfel și la restrângerea importantă a costurilor.

---

<sup>1</sup> Regăsim definiția pe site-ul Parlamentului European. O redăm și în limba oficială în care este întocmit draftul Actului AI: „«Artificial intelligence system» (AI system) means a system that is designed to operate with a certain level of autonomy and that, based on machine and/or human-provided data and inputs, infers how to achieve a given set of human-defined objectives using machine learning and/or logic and knowledge based approaches, and produces system-generated outputs such as content (generative AI systems), predictions, recommendations or decisions, influencing the environments with which the AI system interacts”.

Dacă, însă, va fi reglementată utilizarea pe scară largă a sistemelor de inteligență artificială generatoare de conținut în domeniul jurisprudențial, o serie întreagă de modificări vor trebui adoptate, implicând aici și definițiile oferite mecanismelor jurisdicționale la nivel constituțional de dispozițiile art. 127 și 128 din Legea fundamentală<sup>1</sup>. Mergând mai departe în aceste aprecieri, se pune întrebarea serioasă a gradului în care utilizarea acestor sisteme ar afecta independența judecătorului sau imparțialitatea acestuia. Nu trebuie să uităm că soluția pronunțată în cauză reprezintă rezultatul silogismului judiciar al judecătorului, iar nu al unui „robot”, soluția procesuală nefiind doar un element de aplicare matematică a unor dispoziții legale, ci și un aspect de interpretare umană a acestora.

Concluzia analizei scurte efectuate nu poate fi formulată decât sub forma unei întrebări retorice: este inteligența artificială generatoare de conținut juridic valid sau aceasta va tinde la degenerarea conținutului creat, prin utilizarea de cod juridic alterat sau neînțeles de programator? Putem să ne exprimăm încrederea în utilitatea viitoare a sistemelor de inteligență artificială pentru facilitarea activității judiciare în general, însă acest proces va veni cu inevitabilele consecințe legate de posibilitatea de influențare exterioară a sistemelor, de deficiențele de funcționare sau, chiar de dependența pe care o vor crea.

Iată răspunsul oferit de Chat GPT solicitării de a acționa în calitate de avocat în numele unei persoane: *„Îmi pare rău, dar nu pot să te reprezint în fața instanței de judecată în România sau în orice altă jurisdicție. Sunt doar un program informatic creat de OpenAI și nu am abilitatea de a acționa în numele tău în situații legale sau în fața instanțelor de judecată. Pentru astfel de cazuri, trebuie să angajezi un avocat calificat care să te reprezinte și să te sfătuiască în procesul de partaj sau în orice altă problemă juridică cu care te confrunți”*<sup>2</sup>.

---

<sup>1</sup> Această necesitate a fost identificată și de către doctrina poloneză în privința sistemelor AI. A se vedea în acest sens, P.M. Nowotko, *AI in judicial application of law and the right to a court*, consultată la data de 12 octombrie 2023 pe <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877050921017324>.

<sup>2</sup> <https://chat.openai.com/c/bead2cd1-369b-4b1a-b7c8-b2035f0e30b2>.



### III. LAUDATIO

## LAUDATIO ÎN ONOAREA PROF. UNIV. DR. VALERIU STOICA

Suntem la ceas aniversar, Profesorul Valeriu Stoica împlinește (incredibil, față de vivacitatea pe care o afișează!) șapte decenii de viață. Îi urăm cu căldură „La mulți ani cu sănătate și multe bucurii!”.

Sărbătorim și omagiem în persoana lui Valeriu Stoica un eminent Profesor, cu realizări excepționale în activitatea didactică și științifică, desfășurată cu pasiune, șarm și strălucire timp de mai multe decenii la Facultatea de Drept a Universității din București, punându-și pecetea inconfundabilă a calității pe generații și generații de tineri juriști, pe care i-a păstorit neobosit cu dragoste, pasiune și înțelegere.

Deopotrivă, sărbătorim și omagiem în persoana Profesorului Valeriu Stoica un excepțional doctinar, care prin tratatele, studiile, conferințele, comunicările și adnotările sale de jurisprudență a adus, aduce în prezent și va aduce și în viitor substanțiale, clare și interesante contribuții la dezvoltarea științei dreptului civil din România, îndeosebi în materia drepturi reale și a obligațiilor.

Profesorul Valeriu Stoica a fost, este și va fi un excelent și cu totul remarcabil practician al dreptului, începând încă din primii ani după terminarea facultății, când a activat ca judecător la Jud. Sectorului 5 București și la Trib. București, continuând apoi cu activitatea de strălucit avocat în Baroul București (partener fondator STOICA & Asociații Societate Civilă de Avocați) și arbitru la Curtea de Arbitraj Comercial Internațional de pe lângă Camera de Comerț și Industrie a României, după anul 1989.

Fost ministru al justiției (1996-2000), Profesorul Valeriu Stoica a coagulat în mandatul său echipe de specialiști și a coordonat realizarea unor importante proiecte de acte normative care ulterior au fost adoptate de Parlamentul României (Legea nr. 54/1998 privind circulația juridică a terenurilor; Legea nr. 99/1999, Titlul I, privind privatizarea societăților deținute de stat; Codul de procedură civilă; Codul civil). În mandatul său de ministru al justiției, Profesorul Valeriu Stoica a îmbunătățit considerabil prin măsurile adoptate statutul magistraților din România, ceea ce a contribuit hotărâtor la consolidarea independenței Justiției din țara noastră.

Între anii 1991-1993, Valeriu Stoica a fost profesor și decan al nou înființatului Institut Național al Magistraturii, contribuind substanțial la punerea bazei organizatorice și apoi la consolidarea acestei instituții esențiale pentru pregătirea profesională a magistraților din România.

Pe lângă activitatea strict profesională, Profesorul Valeriu Stoica a desfășurat și o remarcabilă activitate politică, în calitate de membru al Partidului Național Liberal, fiind ales parlamentar (Camera Deputaților) pe listele acestui partid (1996-2003) și Președinte al PNL (2001-2002). Profesorul s-a distins și prin lucrările sale de înaltă valoare de doctrină liberală („Puterea – un rău necesar”; „Provocări liberale”; „Unificarea dreptei”; „Reconstrucția dreptei”). Ca om politic, Valeriu Stoica a dovedit nu numai că este un doctinar de mare finețe, ci și un om al dialogului civilizată și fructuos, lipsit de emfază, modest și eficient.

În fine, dar nu și în ultimul rând, Profesorul Valeriu Stoica a găsit resursele de energie și inspirație de a contribui de-a lungul timpului la educația juridică a profanilor (și nu numai!) prin incitantele articolele de adâncă meditație, care au legătură cu dreptul, publicate în reviste de cultură cum sunt „Sfera Politicii” (Judecătorul și întoarcerea la democrație; Puterea judecătorească – deziderat și realitate), „Dilema” (Eroare și decizie; Socrate și Leviathanul) și „Dilema Veche”, revistă la care deține de ceva vreme o rubrică permanentă bilunară, care se bucură de un binemeritat succes (articolele publicate până acum în Dilema Veche fiind reunite în volumul cu titlul incitant „Despre arhitectura juridică a libertății”, Universul Juridic, București, 2023, care merită toată atenția cititorilor, fie aceștia juriști sau profani). Prin aceste contribuții, Valeriu Stoica dovedește cu asupra de măsură că este nu numai un strălucit jurist, ci și un om implicat social, deosebit de sensibil, de o vastă și frumoasă cultură.

Consecință firească a calităților profesionale dovedite din plin de-a lungul timpului, Profesorul Valeriu Stoica a fost numit ca expert de diferite organisme internaționale, cum ar fi: Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței (1994-1996); Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția) (1998-2002).

Despre detaliile biografice și Opera profesorului Valeriu Stoica s-a spus și s-a scris aproape totul, fiind inutil să mai reluăm și noi detaliile care sunt deja bine cunoscute.

Merită însă și trebuie remarcate și alte calități ale Profesorului Valeriu Stoica, mai puțin scoase în evidență, dar care nu sunt nicidecum lipsite de importanță în conturarea personalității sale.

Astfel, nu poate fi ignorată, ci trebuie dimpotrivă să fie remarcată și subliniată contribuția esențială a domniei sale la ridicarea nivelului științific al „Revistei române de drept privat” de la preluarea funcției de director al acesteia începând din anul 2017. Meritul apariției „Revistei române de drept privat” revine fără îndoială profesorului Marian Nicolae, care cu pasiune și pricepere, a pus-o pe picioare și a ridicat-o în scurt timp la rangul de publicație de specialitate de prim ordin în România, solicitând și obținând colaborarea unora dintre cei mai valoroși specialiști în domeniu. Ulterior, începând din anul 2017, de când Profesorul Valeriu Stoica a preluat funcția de director al revistei, acesta a imprimat publicației un nou suflu. Această performanță a fost posibilă datorită ideii de a nu mai menține caracterul eclectic al revistei, ci de a-i stabili la fiecare apariție o anumită tematică, la fiecare temă aleasă obținându-se, datorită inspirației și puterii de persuasiune a domnului Profesor Stoica, colaborarea autorilor celor mai în măsură să abordeze și să dezvolte subiecte pe tema respectivă.

În același registru se înscrie și inițiativa Profesorului de a organiza anual sub patronajul său „Conferința națională de drept civil Valeriu Stoica” pe o anumită temă, care și-a câștigat titlul de noblețe atât prin actualitatea și interesul temelor abordate, cât și prin calitatea intervențiilor invitaților mobilizați an de an.

Cu acest prilej aniversar, trebuie relevată noblețea, altruismul și generozitatea Profesorului, care, an de an, prin intermediul firmei sale de avocatură, recompensează cu o „Diplomă de excelență” și un premiu generos colegii de breaslă care s-au distins de-a lungul timpului prin activitatea lor.

Profesorul Valeriu Stoica nu este doar un (sec!) profesionist strălucit al dreptului, ci și un cunoscător și iubitor al lucrurilor care fac viața oamenilor mai frumoasă și mai suportabilă, dându-i culoare și savoare. Astfel, bunăoară, domnia sa este un spirit fin, degustător avizat de poezie, care, în ocazii potrivite, recită cu patos și talent versurile preferate – cu mult bun gust alese – spre deliciul convivilor. De asemenea, domnia sa, proprietar al cunoscutei podgorii „Avincis” Drăgășani, este atât un „practician” pasionat și implicat direct în ale viticulturii și oenologiei, fiind un avizat și fin degustător, dar și un

„teoretician-povestitor” al vinului, autor al unor scrieri pline de farmec și de miez cum sunt: *A bea și a filozofa. O carte despre vinurile esențiale* (prefață la cartea „Istoria vinului” de Fritz Allhoff ș.a.); *Povești științifice despre vin* (prefață la cartea „Istoria vinului” de Ian Tattersall, Rob DeSale); *Romanul istoric al veșmintelor vinului* (prefață la cartea „Istoria sticlei de vin”, de Jean-Robert Pitte); *Poemul viței-de-vie și al vinului* (postfață la cartea „Vinul de altădată”, de Ion Pillat). Așa cum, de altfel, frumos și sugestiv mărturisește undeva Valeriu Stoica, în ceea ce îl privește, „calea către vin a fost poezia”.

Prin întreaga, valoroasa și extrem de diversă sa activitate, Profesorul Valeriu Stoica a demonstrat din plin de-a lungul timpului că este cu adevărat o personalitate polivalentă, fiind nu numai un jurist de elită, care stăpânește la cel mai înalt nivel știința silogismelor juridice, ci și un gânditor profund, capabil însă și de acțiune, un cunoscător al vieții și al deliciilor superioare ale acesteia, un luptător tenace pentru ideile și convingerile sale, un om onest și cu frica lui Dumnezeu, un om generos și înțelegător cu semenii săi, un iubitor al țării în care s-a născut și al oamenilor care o populează, un om al dialogului, un om cu vocația prieteniei, un om lipsit de ranchiune și invidii ignobile, un om stenic, care, prin tot ceea ce face și spune, te convinge că viața merită și trebuie să fie trăită.

**La mulți ani cu sănătate și multe bucurii!**

Prof. univ. dr. **Dan CHIRICĂ**

## IV. INTERVIUL NUMĂRULUI

**Interviu cu conf. univ. dr. Șerban Diaconescu**  
**Decan, Facultatea de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai,**  
**Cluj-Napoca**



**Ioana Veronica Varga:** *Vă mulțumesc, stimate domnule Decan, conferențiar univ. dr. Șerban Diaconescu, pentru că ați acceptat să acordați un interviu pentru cititorii Revistei Române de Jurisprudență, revistă care în anul 2023 este dedicată omagierii profesorului univ. dr. Valeriu Stoica.*

*Care este elementul/ideea/gândul/opera care vă leagă cel mai profund de Profesorul Valeriu Stoica?*

**Șerban Diaconescu:** Cred că cele două volume apărute la editura Humanitas în anii 2004 și 2006, Drepturile reale principale. Lectura lor a constituit pentru mine revelația unei viziuni moderne și novatoare asupra unor instituții clasice, chiar și în ambientul vechiului Cod civil. Echilibrul în alegerea soluțiilor între compatibilitatea cu sensul profund al normei juridice, pe de o parte, și soluțiile și cerințele practicii judiciare, pe de altă parte, permanentul recurs la argument constituie în opinia mea un model de abordare pentru un tratat de drept civil.

**Ioana Veronica Varga:** *Care este impresia cea mai puternică care vă vine în minte atunci când vă gândiți la Profesorul Valeriu Stoica?*

**Șerban Diaconescu:** Fără a-l cunoaște îndeaproape pe domnul profesor, personalitatea sa impune întotdeauna respect, profesionalismul arătat în toate activitățile desfășurate fiind îmbrăcat într-o exprimare rafinată și elegantă.

**Ioana Veronica Varga:** *Profesorul Valeriu Stoica a exercitat de-a lungul anilor mai multe profesii juridice. A fost judecător, în prezent este avocat. Cum ați perceput dumneavoastră raportarea Profesorului la cele două profesii? Credeți că este mai atașat de cea de avocat?*



**Șerban Diaconescu:** Fără a cunoaște îndeaproape pe domnul profesor Valeriu Stoica, nu îmi permit să apreciez de care dintre profesii se simte mai legat, însă am remarcat întotdeauna respectul și aprecierea arătată funcției de magistrat, în general. Cu toate acestea, faptul că a exercitat profesia de avocat o perioadă mai îndelungată, că această activitatea este compatibilă cu cealaltă dimensiune a personalității sale, de om al cetății, mă fac să îl percep mai degrabă ca un profesionist care rezonază mai bine cu o profesie liberală.

**Ioana Veronica Varga:** *Nu putem ignora implicarea profesorului Valeriu Stoica în viața publică, prin asumarea unor roluri uneori decisive pentru destinul justiției române, fiind ministru al justiției și mai apoi deputat în Parlamentul României. Cum evaluați dumneavoastră implicarea unui cadru didactic renumit, a unei personalități recunoscute în domeniul dreptului în mecanismele de conducere ale justiției din România? Este util un asemenea demers, ar trebui să întâlnim mai des astfel de profesioniști în vârful justiției din țara noastră?*

**Șerban Diaconescu:** În opinia mea ministeriatul domnului profesor Valeriu Stoica constituie un reper de profesionalism și eficiență. Cred că nu poate fi decât benefic pentru sistemul judiciar român, ca funcția de ministru al justiției să fie ocupată de un cadru didactic de renume. Prestanța de care poate da dovadă o astfel de personalitate, respectul de care se bucură în domeniul juridic, dincolo de funcția trecătoare, viziunea dată de perspectiva detașată asupra problemelor sistemului pot constitui premise pentru un exercițiu al funcției care depășește un simplu program de guvernare sau mici interese de partid și se poate înscrie într-o formulă coerentă pe termen lung, necesară societății într-un domeniu atât de sensibil.

**Ioana Veronica Varga:** *Sunteți cadru didactic cu experiență și autor a numeroase lucrări de specialitate juridică în domeniul dreptului. Prin prisma funcțiilor, activităților și responsabilități juridice pe care le-ați deținut/exercitat și contactelor în lumea juridică, cum percepeți dumneavoastră că se raportează astăzi lumea juridică la activitatea științifică, profesională a Profesorului Valeriu Stoica?*

**Șerban Diaconescu:** Opiniile științifice ale domnului profesor Valeriu Stoica sunt dintre cele mai respectate și mai apreciate, atât în mediul academic, cât și în rândul profesioniștilor dreptului. Argumentele sale care, așa cum am arătat anterior, au meritul echilibrului și al rafinamentului intelectual, duc la dezbateri juridice de calitate, atât de necesare pentru a decela soluții juridice corecte și a așeza dreptul în consonanță cu evoluția societății.

**Ioana Veronica Varga:** *Profesorul Valeriu Stoica este și un foarte fin și atent observator al vieții academice, juridice, științifice și chiar politice, având opinii pe care nu ezită să și le expună public. Apreciați utile asemenea manifestări publice? Sunt ele sau ar trebui să fie luate în calcul sau să reprezinte puncte de reflecție pentru decidenții lumii juridice de azi ori pentru profesioniștii dreptului?*

**Șerban Diaconescu:** Din perspectivă istorică, profesioniștii dreptului au reprezentat modele pentru societate, au avut contribuții și în alte domenii, precum jurnalism sau politică, iar această tradiție poate fi continuată. Lumea juridică este prin excelență un domeniu al dezbaterilor și al argumentării punctelor de vedere, astfel încât dezbateri publice pornind de la opinii argumentate ale unor juriști cu experiență nu pot fi decât benefice. Abundența informațiilor din societatea de astăzi face dificilă selecția argumentelor valide și, uneori, a informațiilor corecte, trăim într-o lume în care societatea se

separă în multiple bule informaționale. Astfel de dezbateri pot constitui repere, standarde de calitate care cel puțin să atenueze dacă nu să elimine granițele informaționale artificial construite în interiorul societății.

**Ioana Veronica Varga:** *Ce ar trebui să înțeleagă viitorii juriști din opera și activitatea Profesorului Valeriu Stoica?*

**Șerban Diaconescu:** Ar trebui să trezească interesul pentru un model de profesionist al dreptului care iese din limitele excelenței în domeniul juridic și combină deopotrivă rafinamentul intelectual și implicarea în viața cetății. Societatea modernă oferă și alte forme de activism social, voluntariat, centre de cercetare socio-umană care urmăresc să influențeze politicile economice sau sociale (think tank), grupuri care valorifică rezultatul interacțiunii între specialiști în diferite domenii de activitate. Este o reală nevoie de juriști de calitate care să exploreze noi orizonturi și să aibă abilitatea, la fel ca în trecut, de a modela evoluția societății în direcția corectă.

**Ioana Veronica Varga:** *Pentru că sunteți decan al uneia dintre cele mai importante facultăți de drept din România, aș vrea să vă întreb, profitând de prezenta ocazie, cum vedeți dumneavoastră învățământul superior juridic din țara noastră și ce potențial credeți că are pentru a forma viitori juriști bine pregătiți, dar și dedicați profesiilor juridice?*

**Șerban Diaconescu:** Învățământul juridic se află la un moment de răscruce și reevaluare. Educația juridică a rămas, în bună măsură, centrată pe obiectivul formării studenților pentru accederea în profesiile juridice. Acest obiectiv clar, urmărit de majoritatea studenților la drept, coroborat cu relativa atractivitate a acestor profesii pentru tinerele generații în ultimii 30 de ani a permis învățământului juridic să fie perceput ca „elitist”, autonom în raport cu celelalte forme de învățământ universitar. Astăzi însă profesiile juridice se află sub presiune, pe de o parte datorită integrării în structuri internaționale care atrag o viață juridică mult mai complexă, iar pe de altă parte datorită impactului noilor tehnologii. Centrul de greutate al calităților unui profesionist se mută și mai mult dinspre deținerea unor informații către abilitatea de a inova și de a găsi echilibrul între diferite reguli juridice incidente sau diferite sisteme de gândire juridică incidente, care adesea interferează asupra unei situații juridice date. Având în vedere și așteptările noilor generații se simte o nevoie de „reinventare” a formării juridice, sub presiunea avalanșei de informații din mediul virtual.

În opinia mea, formarea unor practicieni cu adevărat performanți (nu doar pur statistic sau financiar) implică atât o cultură juridică integrată într-un sistem de valori sociale mai larg cât, mai ales, dezvoltarea gândirii critice și formarea de abilități cognitive de natură să permită dezvoltarea unor raționamente juridice. De aceea, problema educației juridice trebuie privită nuanțat: un obiectiv esențial îl reprezintă formarea studenților pentru profesiile juridice, majoritatea absolvenților urmărind să profeseze, așa cum atestă și statisticile ocupaționale pentru absolvenții de drept. Însă, modul în care se realizează această formare nu trebuie redus la o formă pur „tehnică”, calitatea mediului profesional juridic poate fi influențată în bine prin oferirea unor standarde înalte de calitate, care să deschidă orizontul studenților către alte domenii cu care dreptul relaționează. Și modul de predare al materiilor juridice și evaluarea performanțelor pot fi orientate către analize de subtilitate, dincolo de prezentarea în context a unor informații sau soluții juridice, pentru a da șansa studentului să evolueze, să dobândească aptitudini și gust pentru analiza juridică.

**Ioana Veronica Varga:** *Cum evaluați profesia de avocat de astăzi și dialogul interprofesional cu celelalte profesii juridice? Trendul este evolutiv ori dimpotrivă cunoaște un regres?*

**Șerban Diaconescu:** Profesiile juridice în general și profesia de avocat în special sunt sub presiune în întreaga lume. Avalanșa de informații de slabă calitate sau false, presiunile exercitate de diverse categorii de prestatori de servicii de calitate îndoielnică pentru a avea acces la activități altă dată prin excelență juridice, tendința de a simplifica pe cât posibil rezolvarea chestiunilor juridice în numele eficienței, dar în dauna calității, duc în opinia mea la concluzia unui regres al profesiei de avocat și a statutului avocatului în societate. În ultimul timp și crizele suprapuse, coroborate cu izolarea magistraților în turnul de fildeș, într-o poziție defensivă față de societate pentru apărarea vechilor privilegii, au afectat profund atât activitatea avocaților, cât și relevanța activității juridice. Pierderea respectului față de activitatea juridică în general, inclusiv față de toate profesiile juridice, care nu poate fi aruncată exclusiv pe seama factorului politic sau a societății, vor afecta pe termen lung sistemul judiciar. Aceste tensiuni interne inerent se reflectă și în dialogul interprofesional, obiectivele imediate diferite urmărind drept consecință ignorarea nevoilor celorlalte profesii. Și aici profesia de avocat este cea mai afectată, repetatele sincope ale sistemului judiciar având efect direct asupra posibilității reale de a profesa.

**Ioana Veronica Varga:** *Vă rog să transmiteți un mesaj pentru cititorii Revistei Române de Jurisprudență.*

**Șerban Diaconescu:** M-aș bucura ca materialele revistei să stârnească multe debateri de calitate, iar jurisprudența relevantă să nu uite de nevoia continuă de recurs la argument.

**Ioana Veronica Varga:** *Vă mulțumesc, domnule Decan, pentru că ați stat de vorbă cu mine și ați avut disponibilitatea de a împărtăși cu cititorii Revistei Române de Jurisprudență gândurile și aprecierile legate de personalitatea și opera Profesorului Valeriu Stoica.*